

Consiliul Județean Mureș
Centrul Județean pentru Cultură Tradițională și Educație Artistică Mureș
- CENTRUL DE CONSERVARE ȘI PROMOVARE A CULTURII TRADIȚIONALE -

Tradiții Mureșene

Revistă anuală de etnografie și patrimoniu cultural



Tîrgu Mureș - 2013

© Copyright 2013, Centrul Județean pentru Cultură Tradițională și Educație Artistică Mureș

Toate drepturile asupra acestei lucrări aparțin Centrului Județean pentru Cultură Tradițională și Educație Artistică Mureș. Reproducerea integrală sau parțială a textului din această revistă este posibilă numai cu acordul prealabil scris al Centrului Județean pentru Cultură Tradițională și Educație Artistică Mureș. Responsabilitatea pentru conținutul științific al textelor aparține în exclusivitate autorilor.

Editori

Centrul Județean pentru Cultură Tradițională și Educație Artistică Mureș
- Centrul de Conservare și Promovare a Culturii Tradiționale -

Colectivul de redacție

Monica Mihaela Dohotariu – director-manager
dr. Vajda András – șef secție
Raluca Bogătean – referent
Molnár Iosif – maestru coregraf
Anna Náznán – referent
Adriana-Raluca Oroian – referent

Tehnoredactare computerizată

Anna Náznán – referent

Redacția și administrația

Centrul Județean pentru Cultură Tradițională și Educație Artistică Mureș
secția Centrul de Conservare și Promovare a Culturii Tradiționale
Țirgu Mureș, str. Mărăști nr. 8A tel/fax: 0265 – 220062, email: creatiemures@yahoo.com

Tiparul executat de

Tipografia PETIN, Țirgu Mureș, tel. 0745-107-373

Copertă

Cruce veche din Idicel (comuna Brîncovenești), foto András Vajda, 2011

ISSN 2248 – 292X

ISSN-L 2248 – 292X

Se distribuie gratuit!

Cuprins

Studii și cercetări

- Laura Pop: Perspective locale asupra unui obicei calendaristic. Plugarul din Sânmărgghita în presa mureșeană 4
- András Vajda: Caiete de amintiri în cultura populară maghiară mureșeană 8

Tradiții și obiceiuri

- Raluca Bogătean: Udatul nevestelor – obicei de pe Valea Gurghiului, între tradiție și actualitate 15

Tezaure umane vii

- Anna Náznán: Viorica Șandru, un valoros rapsod și poet popular al comunei Batoș 22

Restituiri

- Dorel Marc: Restituiri din arhive de folclor. Culegeri interbelice din Fîlea, județul Mureș 24

Materiale

- Anna Náznán: Muzeul Etnografic din Rușii – Munți 30
- József Molnár: Dansuri de perechi în rotire – Învârtite 33

Recenzii

- Adriana-Raluca Oroian: Aurelia Diaconescu: Furca de tors. Unealtă, simbol și obiect de artă populară 36

Eveniment

- Principalele evenimente culturale organizate în anul 2013 38

András Vajda

Caietele de amintiri în cultura populară maghiară mureșeană

După definiția etnografului Zoltán Vasvári, ca fenomen cultural, *caietul de amintiri* reprezintă apariția non-folclorului în zona manifestărilor folclorice, iar din punct de vedere a regularității, a mecanismelor de folosire, el se poate defini ca fiind folclor în zona non-folclorului (Vasvári Z. 1998: 1). În viziunea autorului, *caietul de amintiri* este definit de „creare și difuzare anonimă” precum și de „criteriul existenței paralele a mai multor variante”, unde primul criteriu – scrie autorul – este valabil și atunci, dacă în cazul mai multor texte se poate identifica autorul (scriitor, poet filozof etc.) acestora (Vasvári Z. 1999: 120).

Obiceiul realizării caietelor de amintiri

Istoria realizării acestor caiete de amintiri poate fi urmărită de acum cinci sute de ani. Printre antecedentele sale, putem aminti acele albume în care studenții din Evul Mediu au adunat amintiri de la colegii și profesorii lor, denumite *album amicorum*, expresia putând fi regăsită în dicționarele din secolul al XIII-lea (Vasvári Z. 1998: 10). Aceste albume decorate erau realizate de meșteri consacrați la comanda proprietarilor, ele servind drept modele și pentru realizarea unor embleme în secolele următoare (Verebélyi K. 1995: 210). Consemnările proveneau de la autori antici sau din Biblie, ele fiind scrise de cele mai multe ori în latină sau greacă.

Secolul al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea a reprezentat epoca clasică al acestor albume, dar obiceiul întocmirii lor a început deja să se răspândească și în rândul categoriilor sociale inferioare. Prin numeroase căi, acest obicei a ajuns să fie preluat și de către negustorii ambulănți, ajungând chiar în rândul burgheziei (Keszeg V. 1991: 73, Vasvári Z. 1998: 11).

Secolul al XIX-lea a reprezentat perioada de înflorire al acestor albume de amintiri, mai ales datorită apariției sentimentalismului și a stilului *biedermeier*. Albumul de amintiri a devenit un obiect familial, un mod de comunicare aparte între mediul intim al familiei și societate.

Numeroși poeți renumiți precum: Goethe (1749–1832), Heine (1797–1856), Pușkin (1799–1837), și din literatura maghiară, Sándor Petőfi (1823–1849), Mihály Vörösmarty (1800–1855) și János Arany (1817–1882) au scris poezii/amintiri în albumele prietenilor lor, fapt ce certifică perioada de înflorire a caietelor de amintiri (Keszeg V. 1991: 73, Vasvári Z. 1998: 12).

Albumul de amintiri – pe lângă cărțile de oaspeți și cărțile epistolare – a fost și a rămas obiectul special al culturii materiale a societății burgheze până la începutul Primului Război Mondial. În perioada următoare, albumul de amintiri a căpătat un caracter feminin, astfel că, funcția lui originală de a documenta întâlnirile cu oameni renumiți a fost înlocuită de exprimarea solidarității. Astfel, apar modificări esențiale în privința conținutului. Dacă în secolul al XVI-lea paginile albumului cuprindeau citate din autori latini sau greci, începând cu secolul al XIX-lea, textele notate se repetau destul de des dar prezentau unele mici modificări, fără precizarea autorului.

În această perioadă s-a format cea mai mare parte din corpusul textelor de amintiri care erau folosite și în rândul țăranilor.

Albumul sau caietul de amintiri a pătruns în cultura populară prin dezvoltarea sistemului de învățământ (procesul de alfabetizare) și prin răspândirea modelului de viață a culturii burgheze.

La începutul secolului al XX-lea, aceste caiete erau utilizate în număr mare de adulți și de cei care plecau în armată, iar în a doua jumătate a secolului se observă o regresivitate socială semnificativă din punct de vedere al calității conținutului acestora. Chiar dacă numărul caietelor de amintire creștea și folosirea lor era tot mai intensă, posesorii lor proveneau din rândul elevilor, care nu știau să trateze cu seriozitate textele, astfel că, formulările deveneau tot mai comice, și uneori chiar indecente.

Din punct de vedere al intensității folosirii caietelor de amintiri, avem doar date sporadice. În anii '80 Vilmos Keszeg a adunat 52 de caiete din Turda și din împrejurimi, ce cuprind 2404 de texte, care apar în 3271 de consemnări. Din numărul total de caiete, doar două datează din secolul al XIX-lea, 12 caiete sunt realizate în perioada 1901–1950, 13 caiete între 1951–1970 și 25 de caiete după anul 1970. În cele două caiete dateate din secolul al XIX-lea sunt 46 de texte, care au fost realizate de 43 de persoane. Regăsim 502 de texte în caietele realizate în perioada 1901–1950, 631 de texte consemnate de un număr de 277 persoane în caietele întocmite în perioada 1951–1970 și 1469 de texte în caietele realizate după anul 1970, semnalate în 2234 de consemnări (Keszeg V. 1991., 2008.).

Attila Palkó și József Zsigmond au adunat 39 de poezii de amintire în satul Aluniș (jud. Mureș) în urma culegerii folclorului din zonă.

În arhiva Asociației Etnografice „Kriza János” din Cluj-Napoca, se găsește caietul de amintiri a lui János Mátyás (1943) realizat în timpul armatei, care conține 149 de texte și caietul unui bărbat din Rigmani (jud. Mureș) ce conține 24 de pagini de poezii (Keszeg V. 2008: 221–222).

Pe de altă parte, valorile asociate caietelor de amintiri sunt semnalate în diferite comunități locale, și datorită păstrării lor pe o perioadă destul de lungă, fiind lăsate moștenire generațiilor următoare.

Concluzionând istoria evoluției caietelor de amintiri, Zoltán Vasvári susține că deși au luat naștere prin interacțiunea mai multor factori „în ceea ce privește forma și conținutul lor abia s-au schimbat pe parcursul ultimelor veacuri, totodată cadrul asigurat de tradiție a făcut posibil să se producă și schimbări. Explicația supraviețuirii peste veacuri a acestei gen se poate căuta tocmai în îmbinarea fericită a elementelor formalizate și flexibile de compoziție și de conținut” (Vasvári Z. 1998: 17). De fapt, acestea sunt elementele care explică supraviețuirea peste secole a amintirilor și a obiceiului de a scrie amintiri.

Rolul caietelor de amintiri în cultura populară

Caietele de amintiri au fost folosite mai intens de către două categorii sociale: de militarii care erau nevoiți pentru un timp mai scurt sau mai îndelungat să-și părăsească satul natal și de elevii școlilor gimnaziale. Cei care notau în aceste caiete alcătuiesc o societate destul de omogenă, făcând parte din aceeași categorie de vârstă și/sau având același statut social: elev sau soldat.

Modul de folosire și structura caietelor de amintiri au avut o evoluție diferită datorită mediilor și grupurile sociale care le-au utilizat. În caietele realizate în timpul armatei, însuși proprietarul își nota amintirile, alungând astfel plictiseala din timpul liber. Acest fapt apare implicit în unele texte scrise de un soldat din Dumbrăvioara în anii '50, pe primele pagini ale caietului său de amintiri: „Ceea ce este scris în acest notes, a fost scris când eu eram în armată. pentru că de multe ori m-a cuprins dorul de casă, și atunci pentru un soldat toate zilele frumoase petrecute în satul lui natal îl doare acolo, în inima lui. Am scris eu, Berekméri György, la Brăila în 1 ianuarie 1950 de plictiseală”. În timpul celui de al-II-lea Război Mondial, o altă persoană încheia poezia cu următoarea frază: „Am scris în 25 februarie 1941 noaptea, când eram de gardă la Tulgeș”.

În aceste cazuri, scrisul și textele aveau rol de a crea o legătură profundă și imaginară între soldați și satul lor natal.

Caietele de amintiri, în special cele realizate în prima jumătate a secolului XX au avut un rol important în comunicarea și împărtășirea sentimentelor tinerilor, descrise în numeroase texte care erau adevărate declarații de dragoste, și implicit în organizarea vieții acestora.

Între anii 1980-1990 se produc schimbări radicale în ceea ce privește modul de utilizare a caietelor de amintiri. Pentru această perioadă caietele de amintiri și oracolele sunt realizate doar de copii din clasele gimnaziale și au o perioadă de folosire tot mai scurtă. Pe de altă parte, majoritatea posesorilor de caiete de amintiri își creează mai multe caiete de acest tip. Întrebările oracolului erau întocmite în general, în pauzele orelor, individual sau în grupuri mici, asigurându-se astfel un fel de control a modului de folosire. În schimb, caietele de amintiri erau întocmite acasă, iar invitația de a scrie o amintire se făcea la școală sau în locurile unde se întâlneau aceștia.

Structura caietelor de amintiri

Caietele de amintiri sunt realizate în general, din caietele primite cadou sau cele cumpărate special în acest scop. Forma, calitatea și dimensiunea variază, astfel că, unele sunt caiete școlare obișnuite sau carnețele de mici dimensiuni, iar altele sunt albume cu coperti colorate, învelite cu piele naturală sau artificială. O excepție aparține sunt caietele unice, speciale, care pot îmbrăca interesante forme, de exemplu a unui evantai, după cum relatează Vilmos Keszeg (Keszeg V. 1991: 73).



Figura 1. Detaliu dintr-un caiet de amintire din Dumbrăvioara (comuna Ernei).

Primele pagini ale acestor caiete cuprind titlul caietului, numele proprietarului, locul și data la care a fost întocmit, precum și alte formule de început cunoscute, cum ar fi: „Caietul este plin de amintiri,

iar *Éva este îndrăgostită*”. Într-un caiet de amintiri din satul Dumbrăvioara (jud. Mureș), realizat la începutul anilor '90, pe primele trei pagini, decorate cu frumoase desene, se găsește câte o frază: „*Pe prima pagină nu scriu, Pe a doua nu pot, Pe a treia doar atât: să fii fericit*”. Apoi urmează paginile ce conțin textele de amintire, care sunt maxim două sau trei pe o pagină, scrise de aceeași persoană. Nu este o regulă, dar fiecare persoană poate nota în caietul de amintiri două sau trei texte, care să reflecte o stare sufletească sau o amintire plăcută. Pagina cu textele de amintire este completată și încheiată de un colofon, care redă următoarele date: semnătura celui care a scris textele, data notării și relația sau gradul de rudenie dintre cei doi (posesorul caietului -scriitorul textului). Pe lângă aceste date, un element important este *secretul*, care apare sub colțul îndoit al paginii și pe care îl întâlnim în mod frecvent în caietele de amintiri realizate de către elevi. Un astfel de caiet conține două sau trei secrete, care redau niște texte scurte și haioase precum: *Secret!!! Deschiderea este interzisă* iar dedesubt: *Ești un măgar curios!*; *Secret/Marika*; *Deschiderea este interzisă/Nu fi curios tu măgărel. I-a-i-a măgar!!!*; *Secret/Éva este frumoasă, iar sărutul este interzis*; *Secret/Te iubesc*; *Secret/Nu fi obraznic, nu vezi că este secret*; *Secret/De asta erai așa de curioasă, prostuțo*.

O caracteristică aparte a caietului de amintiri este „pagina comună” (în maghiară *Társas lap*), care redă numele și adresa tuturor persoanelor care au notat acele texte de amintiri, fiind realizată și frumos colorată de către posesorul caietului. Această particularitate o găsim doar în cadrul caietelor de amintiri realizate de către copii. Există și unele pagini destinate unei singure persoane, pe care apare următoarea frază: „*Atenție! Pe dosul acestei pagini are dreptul să scrie doar acela care o va lua de soție pe Marika*”.

În încheiere, caietele de amintiri cuprind formule speciale precum: „*Cine te iubeste mai mult ca mine să răsfoiască încă o pagină, dacă poate*”, iar în partea de jos a paginii: „*Cine te iubeste mai mult ca mine, să scrie numele lui sub numele meu*”; „*Cine te iubeste mai mult ca mine, să înghită un șobolan*”; „*Cine te iubeste mai mult ca mine, să înghită caietul de amintiri*”. Dar mai întâlnim și unele texte mai amuzante: „*Vai, vai!!! Ce teribil, eu am fost ultimul!*”

În cadrul acestor caiete apar și alte texte, precum: *regulile sărutului*, *alfabetul secret*, sau *oracolul*. În caietele de amintiri realizate în timpul stagiului militar sau pe front, pe lângă textele de amintiri apar cântece, romane și poezii patriotice care reprezintă partea integrantă a caietelor. Dar mai întâlnim și texte care nu au nici o legătură cu conținutul și ideologia acestor caiete de amintiri (vezi Keszeg V. 2008: 216).

Un loc aparte în cadrul caietelor de amintiri îl reprezintă desenele care uneori completează sau chiar înlocuiesc textele de amintiri. În articolul realizat despre „Tipurile graficii populare maghiare”, Kincső Verebélyi afirma faptul că acest obicei de împodobire a manuscriselor este strâns legat de răspândirea/popularizarea scripturalității și de introducerea desenului ca materie obligatorie în programa școlară. Caligrafia a fost larg răspândită prin intermediul învățătorilor din mediul rural, iar îmbinată cu ornamentele populare a devenit singura formă a scrierilor festive și comemorative (Verebélyi K. 1995: 210).

În materialul analizat se regăsesc atât texte caligrafice cât și pictograme. În desene apar cel mai frecvent ornamente fitomorfe și motive ornitomorfe, dar în cele realizate în anii 80–90 apar și o serie de personaje din diferite desene animate și benzi desenate. Imaginile pot fi foarte simple, realizate într-o singură culoare cu un creion sau un stilou, dar pot fi și desene foarte complexe realizate cu creioane colorate sau cariocă. Dacă ne uităm la relația dintre textele de amintire și desene, putem constata că în caietele de amintiri apar texte ilustrate, texte însoțite de imagine,

imagini însoțite de texte și imagini individuale (vezi Verebélyi K. 1995: 211, și Keszeg V. 1991: 181).

Funcțiile caietelor de amintiri

Rolul prioritar al caietelor de amintiri este comunicarea solidarității generațiilor prin intermediul scrisului. Prin gestul de a cere consemnarea unor amintiri în caietul său, proprietarul încearcă să consolideze, să confirme sau să inițieze o relație de amicitie. Prin acest act, proprietarul încearcă să-și (re)definească poziția în mediul în care trăiește, în cadrul școlii, între colegii de armată, etc. Iar persoanele invitate să participe la acest rit/act (de a scrie amintiri), prin gestul lor, confirmă aceste relații de prietenie și susțin proprietarul în crearea și consolidarea de noi contacte.

Prin intermediul amintirilor consemnate, tinerii împărtășesc cele mai intime sentimente și gânduri personale, ceea ce duce la o strânsă și adâncă putere de solidaritate. Poeziile de amintire, asemenea plachetelor, au rolul de a imortaliza „solidaritatea corporativă” a unui grup (Fülemile Á. 1994: 221). Caietul și consemnările unesc tineri într-o comunitate asemănătoare societăților secrete.

Comunitatea care realizează aceste consemnări este destul de omogenă, membrii cunoscându-se între ei, astfel caietele de amintiri devin un mijloc de comunicare și un punct de contact, cu rolul de a forma un orizont de memorie comună, de a deveni parte a acestuia și de a-l comunica prin intermediul poeziilor de amintiri. În acest sens, caietele de amintiri sunt tehnologii ale memoriei, care contribuie în mod esențial la crearea unei „comunități de memorie” (*community of memory*). Această comunitate se formează în primul rând în jurul proprietarului caietului de amintiri, dar produce modificări și în relațiile personale ale celor care fac consemnări în aceste caiete. Ele citesc consemnările altora, dar adesea le completează și le modifică. Prin intermediul acestor „intervenții”, comunitatea își exprimă acceptul sau indignarea față de anumite texte sau persoane, având rol normativ și performativ.

Poeziile și caietele de amintire fac parte din rituri comemorative, care au menirea de a schimba percepția timpului, relația individului față de prezent (și implicit și față de trecut). Cei care consemnează aceste amintiri consideră prezentul ca fiind ajunul zilei de mâine (Hartog F. 2006: 23), prezentul este transformat în trecut, și este anexat viitorului. Acest ritual este compus din următoarele etape: invitația de a nota, notarea textului/poeziei, lecturarea acesteia de către comunitatea tinerilor și păstrarea/transmiterea caietului de amintiri. Acest tip de caiet ne amintește de trecut atât prin conținutul lui cât și prin semnificațiile surprinse de el în mod convențional (Keszeg V. 2008: 219). Astfel, textele sunt caracterizate printr-o entropie sentimentală (Keszeg V. 1991: 90) și printr-o tonalitate festivă, nostalgică, accentuate și prin intermediul desenelor atașate textelor (Verebélyi K. 1995: 210).

Caietul de amintiri este instrumentul păstrării și consolidării relațiilor personale. Prin intermediul scrisului, participanții intră în contact permanent unul cu celălalt. Astfel, ei citesc textele caietului, le dezbat între ei, cunoscând și controlând noile relații de prietenie sau de dragoste.

Caietul servește în primul rând comunicării între două persoane, dar în realitate depășește acest rol atât în sfera actului comunicațional, cât și în sfera transmiterii informațiilor.

Colectivul ales de către proprietarul caietului transformă acest caiet de amintiri într-o operă care satisface nevoi colective foarte diferite, acesta intrând în legătură cu toate domeniile culturii (Keszeg V. 1991: 84).

Poezia de amintire surprinde și immortalizează un moment, o situație, prin care cel care notează textul dorește să-și ia rămas bun, făcând legătura din punct de vedere spiritual între viitorul îndepărtat și trecut. Acest moment contemporan al trecutului este definit de către Francois Hartog ca fiind *prezentismul* (Hartog F. 2006: 28). Caietul immortalizează și ține în memorie un moment important din viața proprietarului, dar totodată este și garanția rămânării în memorie (în memoria culturală) a acestuia.

Caietul de amintiri este strâns legat de evoluția carierei proprietarului său, astfel realizarea acestuia este efectuată în momentele de cotitură a vieții lui. Este un accesoriu al ritualurilor de trecere, ce immortalizează încheierea unei etape, a unui statut din viața acestuia (Keszeg V. 2008: 219).

În acest context poezia de amintire are menirea de a ușura această trecere, asumându-și rolul de a pregăti individul pentru noua etapă a vieții sale, de a da sfaturi despre rolul vieții, de a medita asupra virtuții și morții și de a comunica meditații religioase sau de a formula diferite urări.

Caietele de amintiri realizate în timpul stagiului militar mai au și un alt rol, acela de a-i ușura posesorului perioada petrecută în armată și de a o face mai suportabilă.

Caietul de amintire externalizează amintirile, funcționează ca o figură a memoriei, ca un *lieu de memoire*.

Este un obiect prin intermediul căruia individul se ancorează pe el însuși și prin care comemorează propriul său trecut. Dimensiunea temporală a obiectului face referire la unele straturi ale trecutului. Trec de orizontul memoriei obiectului, fac vizibil și explicit componentul temporal și identitar al acestuia (vezi: Assmann J. 1999: 20–21).

Pentru generațiile viitoare, aceste caiete de amintiri devin corpusuri de texte interesante și utile. Textele ce apar inscripționate pe cadourile și scrisorile de dragoste, mai ales cele scrise în versuri, au fost preluate din aceste caiete (Vasvári Z. 1998: 30). Ele se diferențiază de jurnal, a cărei semnificație este mai importantă, și de caietele de cântece și romanțe.

Concluzii

Prin intermediul consemnării poeziei de amintire, comunicarea se extinde și creează o memorie care depășește orizontul rațiunii transmise și comunicate într-o anumită epocă și iese din cadrul comunicațional ca și memoria din cadrul minții. Alimentează o tradiție și un mod de comunicare (Assmann J. 1999: 22).

În funcție de epoca în care au fost realizate, caietele de amintiri au creat și au susținut tradiții cu roluri diferite, și ca atare mesajul este diferit. Până la începutul anilor '60 principala trăsătură a caietelor de amintiri era legată de viața militară și de cele două războaie mondiale, ceea ce certifică faptul că majoritatea caietelor au fost întocmite în perioada stagiului militar, fiind cuprinse de sentimente patriotice și evenimente petrecute în prima jumătate a secolului XX. Soldații care au participat în cele două războaie mondiale au adus acasă și au transmis generațiilor tinere textele (cântece și poezii) patriotice învățate pe front. Astfel, aceste texte se regăsesc și în caietele de amintiri a următoarelor decenii.

Începând cu anii '80 principala temă a caietelor de amintiri devine viața școlară și elementele culturii (a muzicii pop și rock). Se dezvoltă o cultură mai puțin cunoscută și controlată de adulți/autorități, a cărei idealuri, norme și valori sunt prezente și în caietele de amintiri din această perioadă.

Poezia de amintire este o structură conectivă, cu rolul de a-i uni pe utilizatorii ei, desfășurată pe plan social și temporal. Prin trăirea unor experiențe și evenimente comune, prin însuflarea și

împărtășirea unor sentimente puternice, de siguranță și de încredere, individul este legat de societate (Assmann J. 1999: 16). Consemnarea poeziilor de amintiri reflectă idealurile și dorințele tinerilor (Keszeg V. 1991: 90), punând în mișcare o altă cultură contrară celei a adulților. Această ideologie transmite o atitudine etnică specială, minoritară, iar în cazul caietelor de amintiri realizate mai recent, se poate observa o revoltă față de normele impuse de școală și de părinți asupra tinerilor. Ideologia patriotică și naționalistă a instituțiilor este îmbinată cu sentimentul nostalgic față de familie și de satul natal.

Moda caietelor de amintiri este continuată până la sfârșitul anilor '90, observându-se o tendință de creștere a numărului de texte scrise și a persoanelor participante.

În ultimul deceniu, din cauza dezvoltării rețelelor de socializare pe internet, caietele de amintiri și-au pierdut funcțiile, iar obiceiul de a consemna o amintire s-a reprimat. În consecință, rețelele de socializare au preluat funcțiile jurnalului, a caietului de amintiri, a scrisorii, contribuind astfel la dezvoltarea eficienței acestora.

Bibliografie

ASSMANN, Jan

1999. A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest.

FÜLEMILE Ágnes

1994 Populáris grafika Magyarországon a 19. század második felében: emléklapok és emblematikájuk. In: KISBÁN Eszter (szerk.): Parasztkultúra, populáris kultúra és a központi irányítás, MTA Néprajzi kutatóintézet, Budapest, 213–231.

HARTOG, Francois

2006 A történetiség rendjei. Prezentizmus és időtapasztalat. L Harmattan–Atelier, Budapest

KESZEG Vilmos

1991 A folklór határán. A népi írásbeliség szerves műfajai Aranyosszéken. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

2008 Alfabetizáció, írásszokások, populáris írásbeliség. Egyetemi jegyzet. BBTE–KJNT, Kolozsvár.

VASVÁRI Zoltán

1998 XX. századi emlékkönyvek komplex folklorisztikai elemzése. (Példa a folklór továbbélésére nem-folklór körülmények között) Budapest, Kézirat

1999 „Hallgass a szív szavára.” Emlékversek funkcionális használatban parasztságunk kezén. In: KESZEG Vilmos (szerk.): A Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve. 7. Írás, írott kultúra, folklór. Kolozsvár, 119–129.

VEREBÉLYI Kincső

1995 A szépírástól a képirásig. Jegyzetek a magyar népi grafika válfajairól. Népi Kultúra - Népi Társadalom XVIII, 228–234.